

Басюк Н.А. Роль учнівського колективу у розвитку гуманної особистості // Сучасні технології навчання і виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: збірник науково-методичних праць / За заг. ред. Н.А. Басюк, Н.П. Тарнавської. – Житомир: ФОП «Левковець», 2012. – С. 13-16.

Басюк Н.А.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільного
виховання та педагогічних інновацій

Роль учнівського колективу у розвитку гуманної особистості

Проблема формування моральності (гуманності) підростаючого покоління є однією з найбільш значущих і в той же час важко розв'язуваних у педагогічній практиці. В останні роки вона ще більше загострилася внаслідок змін, які відбуваються на усіх рівнях життя нашого суспільства. Легкість в оволодінні сучасними технологіями та складною технікою поєднується з невмінням і небажанням сучасної молоді встановлювати конструктивні стосунки з оточуючими. Агресивність по відношенню до людей і тварин, грубість, озлобленість, байдужість, емоційна глухота є характерними рисами досить значної частини сучасної молоді. Засоби масової інформації мало не щодня інформують українське суспільство про випадки жорстокого поводження підлітків з німецькими людьми і беззахисними тваринами. Жахає те, що організатори скоєного до того ще й пишаються дотепністю своїх дій, викладаючи відзняті відеоролики в Інтернет. Здається парадоксальним факт: чим більш розвивається суспільство в науково-технічному плані, тим бідніше його моральність. А це – прямий шлях до саморуйнування.

Великі надії у розв'язанні цієї проблеми покладаються на дошкільні навчальні заклади та школу, які сьогодні працюють над удосконаленням старих і пошуком нових ефективних методик і технологій виховного впливу, що відповідали б вимогам дійсності. Вже в учнів початкової школи потрібно інтенсивно розвивати сприйнятливості до емоційних станів інших та здатність орієнтуватися у цих станах.

Мета нашої статті – показати можливості учнівського колективу у розвитку гуманної особистості.

Теоретичні розробки з проблеми гуманістичного виховання підростаючої особистості знайшли відображення у працях Т. Алексєнко, І. Бєха, В. Білоусової, О. Богданової, Л. Бойко, Л. Бондара, М. Боришевського, Г. Бугайцевої, Г. Васяновича, Н. Вітківської, О. Вишневського, Н. Ганнусенко, К. Журби, В. Киричок, М. Красовицького, М. Левківського, С. Литвиненко, Г. Майбороди, З. Плохій, В. Постоного, В. Семиченко, Н. Хомич, К. Чорної та ін. Дослідженням розвитку групи і колективу, міжособистісної взаємодії у групі займалися К. Бак, Р. Бейлс, Н. Гросс, Л. Дашинська, О. Киричук, Я. Коломінський, К. Левін, Н. Лейтес, С. Максименко, В. Мартін, Д. Морено, А. Петровський та ін. Однак, як бачимо з практики, у масовій виховній роботі процес прищеплення гуманності не набув планомірного, системного характеру.

У педагогічному словнику поняття «гуманізм» розкривається як вироблення переконань, всебічне задоволення здорових потреб та інтересів людини, розвиток її духовних і фізичних сил [1].

Гуманність – це особистісна якість, зміст якої обумовлений принципами гуманізму. У сучасному педагогічному словнику Є. Рапацевича «гуманність» - це зумовлена моральними нормами і цінностями система установок особистості на соціальні об'єкти (людину, групу, живу істоту), яка представлена у свідомості переживаннями співчуття і співрадування і реалізується у спілкуванні та діяльності в актах спів дії, співучасті, допомоги. Гуманність формується на основі доброзичливого ставлення людини до оточуючих. Ставши глибоко усвідомленим, стійким, почуття перетворюється в особистісну якість.

Гуманному ставленню людини до інших властиві такі риси:

- повага до людини, визнання її інтересів, потреб, ставлення до людини як найбільшої цінності;
- постійна спрямованість уваги на людину і співчуття їй;
- орієнтація насамперед на позитивне в людях, активне і творче утвердження в іншому віри в можливість удосконалення своєї особистості;
- ініціатива і мужність в боротьбі з анти суспільними, егоїстичними, руйнівними формами поведінки іншого;
- задоволення від безкорисливої турботи про людей.

Основу гуманістичного виховання складають загальнолюдські цінності, до яких відносять добро, людяність, працелюбність, альтруїзм, відповідальність, толерантність, справедливість, взаємодопомогу, милосердя та ін.

Засобом вироблення системи ціннісних орієнтацій стає група і колектив як вища форма розвитку групи. Саме в колективі і через колектив відбувається виховання особистості, її самореалізація і самовизначення, дитина розвиває такі якості як відповідальність, товарищескість, гуманне ставлення до інших людей, взаємодопомогу та ін. Колектив – це найбільш оптимальне для виховних впливів мікросередовище, в якому відбувається перетворення норм і ціннісних орієнтацій суспільства у норми та цінності кожної дитини.

Становлення особистості передусім відбувається в шкільні роки, і найважливішу роль у цьому процесі відіграють учнівські колективи. Повноцінне спілкування дитини з однолітками, встановлення між ними емоційно сприятливих стосунків, життя за встановленою у групі системою морально-ціннісних орієнтацій – запорука успішного процесу формування гармонійно розвинутої особистості. Гуманність є способом міжособистісних стосунків, за яких кожен ставиться до іншого, як до самого себе. У цьому головний принцип гуманізму.

Сучасна філософська та психолого-педагогічна думка прагне переосмислити всю систему ціннісних орієнтацій та віднайти такі зразки суспільного розвитку, які б не протиставляли, а поєднували визнання особистої суверенності, неповторності з увагою до традицій солідарності, визнання цінності іншої людини, поваги до іншого і права самовизначитись.

Важлива роль у створенні гуманних внутрішньо колективних взаємин належить учителю. Його завданнями є:

- 1) систематичне вивчення внутрішньо колективних взаємин;
- 2) забезпечення престижної позиції і успіху в колективних видах роботи школярам, у яких потреба в самоствердженні в колективі не задовольняється;
- 3) організація таких видів діяльності, які б забезпечували тривалу взаємодію учнів;
- 4) забезпечення змінності лідерських позицій в колективі.

Гуманістична спрямованість і моральна саморегуляція особистості в молодшому шкільному віці знаходяться в стадії виникнення і формування. Однак у цьому віці закладаються основи гуманності.

Ефективним засобом для згуртування класного колективу молодших школярів є колективно творчі справи та проектна діяльність. Зокрема, програмою навчальних предметів для 3-4 класів передбачено низку проектів. У ході реалізації проекту учні вчаться співпрацювати, відкривають у собі здібності лідерів, відчувають себе членом команди, беруть на себе відповідальність. Робота над проектом дає можливість краще пізнати один одного, створює стосунки взаємодопомоги, взаєморозуміння, взаємо підтримки. Увага до самопочуття школярів, забезпечення кожному престижної позиції, успіхів у справах колективу закріплює в учнів відчуття своєї приналежності до колективу, виробляє «колективне почуття ласки і доброти», яке, за переконанням В. Сухомлинського, захоплює самих байдужих.

Серед різноманітних форм і методів гуманістичного виховання важливе місце посідає гра. Саме гра є природним для молодших школярів видом діяльності, де вони не тільки відображають реальне життя, а й перебудовують його. Під час ігор увага акцентується на дбайливому ставленні один до одного, взаємодопомозі, взаємовиручці. В експериментальному дослідженні ми пропонували учням початкових класів ігри-тренінги, ігри-медитації. Прикладом такого виду ігор є медитація «Ти – чудовий». Учень стає у центр кола. Навколо розлите море нашої любові. Ручками ми створюємо хвилі, спрямовуємо їх у центр. Нехай хвиля нашої любові й ніжності підійме вгору того, хто стоїть у центрі, високо-високо вгору, щоб він побачив, який великий океан любові. Тоді у ньому самому проявляються найкращі його якості і ми бачимо, який він чудовий. Він ще сам цього не знає, треба йому підказати. Ласкаво, але впевнено говоримо йому: «Ти – чудовий!».

Мета вправи «Добра тварина» - створити позитивну психологічну атмосферу в групі, відчуття спільності. Учасники стають в коло і беруться за руки. Ведучий говорить: «Ми – одна велика добра тварина. Давайте послухаємо, як вона дихає. А тепер подихаємо разом». На видих усі роблять крок вперед, на видих – крок назад. Вдих – два кроки вперед, видих – два кроки назад. «Тварина не тільки так дихає, так само чітко та рівномірно б'ється її велике добре серце». Стук – крок вперед, стук – крок назад. Стук – два кроки вперед, стук – два кроки назад. «Ми забираємо із собою дихання і стук серця цієї тварини».

Таким чином, орієнтація школяра на гуманістичні цінності групи визначає його інтереси, потреби, мотиви, сприяє формуванню особистісних цінностей, на основі яких він вибудовує власну модель життя. Створення згуртованого колективу, що характеризується гуманністю стосунків, вимагає продуманого, змістовного, цілеспрямованого педагогічного керівництва з використанням сучасних навчально-виховних технологій.

Список використаної літератури

1. Педагогический словарь. В 2-т. – М.: Изд. Академии Пед. наук. – Т. 1. – 1960.